

Locuinti'a Redactorului

si

Cancelari'a Redactiunii

e in

Strat'a Morariilor Nr. 19.

Scrisorile nefrancate nu se voru primf decatú numai de la corespundintii regulari ai „Federatiunii.“
Articlii tramisi si nepublicati se voru arde.

FEDERATIUNEA

Diurnalu politicu, literariu, comercialu si economicu.

Va esi Mercuri-a, Vineri-a si Dominec'a.

Prețulu de Prenumeratiune:
Pre trei lune . . . 3 fl. v. a.
Pre siese lune . . . 6 „ „ „
Pre anulu intregu . . . 12 „ „ „

Pentru Roman'a:

pre a. intregu 30 Fr. = 30 Lei n.
„ 6 lune 15 „ = 15 „ „
„ 3 — 8 „ = 8 „ „

Pentru insertiuni:

10 cr. de linia, si 30 cr. tacs'a timbrale pentru fiesce-care publicatiune separatu. In loculu deschisu 20 cr. de linia.

Unu esemplariu costa 10 cr.

De pre campulu resbelului.

Scirile ce le primiramu de pre campulu resbelului se reducu tote la nefericit'a catastrofa de la Sédan si la luptele premerse acestei catastrofe. Unu raportu prusescu ni-aduse urmatoriele detaliuri despre lupt'a de la Remilly sur Meuse, intemplat'a in 31 augustu: Francesii fure pre totu indene respinsi preste fluviulu Meus'a. Armata principelui de corona sasonu a strabatutu, luptandu-se, preste Carignan si Mouzon. Francesii s'au retrasu la Douzy si Villers si steteau degiã d'in deretrulu riuletului Rulle, care curge de la Nordu spre Sudu si se versa in Chiers, unu riu lateralu alu fluviului Meus'a. De cãtra Vestu a venitu scirea, cã armata principelui de corona prusescu si-a executatu mersulu. In centru steteã, in 31 aug., numai divisiunea prima a corpului de armata Tann. Bateriele de pre tiermulu de d'in cõce alu Meusei impuscãu neintreruptu in castrulu inamiculu de preste fluviu, aruncandu granate aprindetorie in Bazeilles, unu opidu mare langa cetatea Sédan, in care inamiculu s'a incungiuratu cu siantieri. Sub scutulu venatoriloru si alu tunurilor, pionerii nemtiesci au facutu doue punti preste Meus'a. Doue companie de venatori d'in batalionulu alu 4. si alu 9. atacara puntea cãlii ferate, respinsera garnison'a de acolo, si persecutara pre inamicu pre celu a-laltu tiermuru. Audacii fure inse reprimiti d'in partea francesiloru de unu focu terribilu de Chassepotu, spriginitu de mitralleuse, si estu-modu fure constrinsi sã se retraga. Mai multi d'entre acesti temerari remasera pre campulu de bataia. De la 11 õre demaneti'a pãna la 6 õre sãr'a, aerulu resunã de bubuitulu continuu alu tunurilor. Francesii impuscãu a supr'a baterieloru nostre, inse fara a li causã vre una stricatiune. Mitralleusele si-au indreptatu foculu contr'a unoru pusetiuni acoperite de langa Meus'a, de unde, precum se pareã, se temeãu de unu atacu.

Pre cum se scie, invingerea decisiva a armatu in 1. sept., despre carea unu corespundinte prusescu serie urmatorielu raportu datatu d'in 1. septemvre: A sãra, intre 9 si 10 ore amu mersu la avangarde cu batalionulu alu 3. d'in regimentulu alu 2. bavaresu. Amu inaintatu de la Remilly, de a lungulu Meusei in josu, pãna la puntea cãlii ferate. Calea nostra erã luminata de casele ardietorie d'in Bazeilles. Pre aradicaturele d'indetrulu opidului ardeãu sute de focuri francese. — Bavaresii stetera la posturile loru siese ore, pãna candu, la 3 ore si diumetate, primira ordinu d'a trece preste punte. Si anume, ne temeãu, cã francesii s'au retrasu, si asiã nu ni va succede planulu, d'a tienã aici pre francesi, pãna candu principele de corona prusescu si-va fi executatu mersulu sãu intreprinsu in nordu-vestulu Franciei. Si, intru adeveru, francesii resistara lungu tempu la Bazeilles. La 5 ore se descãrcara primele impuscature, si satulu n'a fostu curãtitu pre deplinu de francesi neci chiaru la 11 ore. Infanteri'a marina, care ocupase acestu satu, luptã cu persistintia admirabila. Tota casa'trebni ocupata. La lupta participara toti locuitorii, ba chiaru si femeele.

Bavaresii fure respinsi de mai multe ori, cu care ocaziune femeele aruncara pre ranitii bavaresi in flacarele caselor ardietorie. Aspectulu acestoru crudelitãti animã pre ostasi la atacuri noue. Nu se mai dede neci unu pardonu. Pionerii incepura a aprinde tote casele.

Satulu intregu deveni in flacare. La 7 ore fũ in bataia tota divisiunea prima a antãului corpu bavaresu de armata. Cele mai multe trupe innaintara preste punctile facute d'in susude Bazeilles, cãtra gar'a cãlii ferate si spre aradicaturele ostice si nordice ale satului, cari erau ocupate cu batterie de mitralleuse. Gar'a fũ numai decãtu ocupata; inse dupa ace'a incepura mitralleusele, cari ni causara stricatiuni terribile. Intre 9 si 10 ore intrara in lupta mai multe regimente d'in divisiunea a dou'a a corpului de armata Tann. — Bazeilles fũ ocupatu. — Lupt'a se continuã in parculu d'in deretrulu satului, inse d'entre francesi innaintara batalione noue, si cu tote cã bateriele bavaresu de pre celu-a-laltu tiermuru alu fluviului fa-

ceãu stricatiuni mari in sãrele inamiculu, rezultulu erã inca lungu tempu dubiu. Poterea armata a francesiloru, carea steteã facia de bavaresi, erã pre mare; pusetiunea ei erã pre favoritoria, erã efectulu mitrallezeloru pre terribilu. Pre la 10 ore, fortiele bavaresiloru pareãu a slabã. Inse chiaru la tempu bunu veni scirea, cã armata principelui de corona sasonu se afla in mersu si cã primele regimente voru ajunge celu multu in una ora. Cam la 12 ore si diumetate au sositu la gara unu regimentu magdeburgicu de infanteria, alu 4. batalionu prusescu de venatori si una bateria. Preste putienu au sositu si celelalte trupe d'in corpulu alu 4. de armata. Dupa una diumetate de ora s'a inceputu ataculu contr'a mitrallezeloru si Chassepots uriloru. Sunetulu tunurilor, ce veniã de cãtra Nordu, anuciã, cã si in partile acele s'a desvoltatu una lupta sangerosa. Preste putienu amu si auditu, cã corpulu alu 12. de armata a inceputu ataculu la La Moncelle, erã gardele au operatu in directiune nordica spre Givonne. Lupt'a fũ acum'a decisã. Francesii mai resistara putienu tempu, inse cãtra doue ore i-amu vedutu miscandu-se, in masse mari, in directiune nordica cãtra confiniulu Belgiului, si in directiune vestica spre Sédan. Totu insulu se intrebã, daca principelui de corona prusescu i-a succesu a terminã incungiurarea francesiloru, oprindu-i estu-modu in retragerea loru. Abiã dupa cinci ore amu auditu, cã tote, operatiunile au reesitu in modu escelintu. Corpulu de armata alu 5. 6. si 11. a fostu strabatutu, dela Mezières si Douchery, preste Ally si Floing in directiune ostica pãna la Givonne si La Chapelle, asiã incãtu, imprennandu-se cu gardele, a inchisu cu totulu armata francesa. Estu modu inchisu intre Bazeilles, Givonne, Ally si Douchery, inamiculu nu i-a remasu alta-ce, decãtu sã se retraga la Sédan, unde se va decide a supr'a sortei lui mane, in 2. sept. Numerulu francesiloru inchisi in Sédan se specifica la 60—70.000 fetiori. Se dõce, cã cam la 10.000 francesi au trecutu pre teritoriulu Belgiului; totu afãti-a au strabatutu in directiune vestica; alti 10.000 fure prinsu. Mac-Mahon e ranitu, erã Faily a remasu mortu pre campulu luptei.

Diariulu „Etoile belge“ publica urmatorielu raportu despre lupt'a d'in 1. septemvre: Pusetiunea armatelor inimice a fostu a sãra urmatori'a: Prusii au tienutu ocupatu intregu terenulu de la Nully pãna la Vadlecourt si Delogne, erã francesii au ocupatu cetatea Sédan, Bazeille si Douzy. Puntea de preste Meus'a, carea lega Douzy cu cetatea Sédan, a fostu baricadatu de francesi, si siesurile d'in prejuru puse sub apa. Inse prusiloru li-a fostu succesu a trece preste fluviulu Mosell'a in apropiarea de Brevilly, dupa ace'a se coborira de pre aradicaturele de la Vaux, si, nevoindu a lasã tempu maresialului Mac-Mahon ca sã capete intarire, cam la 1 ora dupa mediulu noptii atacara armata francesa. La signalulu primu, trupele prusesci, cari au fostu ocupatu cetatea Carignan, si-parasira pusetiunea, pentru a se uni cu restulu armatei. La 4 õre incepũ foculu tunurilor. Impuscaturele urmãu cu una rapediune furibunda. Una asemenea canonada terribila nu s'a mai auditu inca in acestu resbelu. Prim'a septemvre 1870 va ocupã in istori'a omenimei loculu celu mai sangerosu, durandu macelulu 14 õre intregu.

Inca neci una-data n'a avutu mortea unu secerislu afãtu de bogãtu precum a fostu acestu de acuma. Cãtra 11½ õre, armata francesa a fostu in avantaju, si lupt'a a incepatu pre vre-o cãte-va minute; inse dupa ace'a s'a vedutu nuori mari de pulvere. Unu nuou corpu prusescu de armata innaintã cãtra loculu de bataia, si numai decãtu tunurile incepura a sunã mai tare de cãtu pãna acum'a. Arabe armatele steteãu sub unu tãrinte de glõntie si auditiã; siesulu se acoperi cu una multime de raniti. Preste putienu, francesii erã si-au perdutu terenulu ocupatu. Arip'a stanga a armatei francese se estindeã cãtra Douzy, cea drepta cãtra Sédan, radãmandu-se pre confiniulu belgianu. Prusii postãu pre aradicature. Lupt'a s'a intemplatu la versarea riului Chière in fluviulu Meus'a. Pre la 7 õre incepũ sã arda gar'a cãlii

ferate d'in Pont-Mogy si trei sate. Numerulu mortiloru trebue sã fia nespusu de mare, cã ei terenulu d'entre Carignan si Sédan erã acoperitu cu cadavre.

Dupa aceste loviri eroice urmã catastrofa nefericita de la Sédan, in urm'a carei-a armata francesa fũ contrinsa sã capituleze, imperatulu Napoleonu deveni prisionierulu prusiloru, erã bravulu inse nefericitulu maresialu Mac-Mahon fũ greu ranitu. Actulu acestei capitulatiuni, datatu d'in Fresnois, in 2. sept., si subscriu de generalii Moltke si Wimpffen, contiens urmatoriele: „Art. 1. Armata francesa, sub comand'a suprema a generalului Wimpffen, se predã prinsa, fiindu inchisa la Sédan de trupe prevalente. Art. 2. Considerandu aperarea eroica a armatei francese, toti generalii, oficierii si oficialii cu rangu de oficieru voru fi eliberati, indata ce si-voru dã in scrisu cuventulu de onore, cã pãna la terminarea resbelului nu voru mai prinde arme, si nu voru lucrã in neci unu modu contr'a intereselor Germaniei. Oficierii si oficialii, cari primescu aceste conditiuni, voru retienũ armele si efectele ce le-au posediutu. Art. 3. Tote armele si materialulu de resbelu, constatoriu d'in stindarde, acule, tunuri, munitiune, etc. se voru predã in Sédan unei comisiuni militare, numita de generalulu francesu, erã acest'a le va estradã numai decãtu comissariloru nemtiesci. Art. 4. Fortareti'a Sédan se va pune, in starea ei presinte, la despusetiunea Majest. Sale regelui Prusiei. Art. 5. Oficierii, cari nu primescu conditiunile d'in art. 2., precum si trupele se voru desarmã, si, organizate dupa regimentele sãu corpurile loru de armata, se voru predã in ordine militara. Acest'a despusetiune va intrã in valoare in 2. sept. si va espirã in 3. septemvre.“

Scirile ulterioare ni spunu, cã intrega armata nemtiesca, constatatoria d'in 300.000 fetiori, innainteza neintreruptu spre Parisu, si e probalilu, cã precandu on. cetitori voru ceti aceste sãre, trupele prusesci voru stã degiã innainteza Parisulu'. Ministeriulu si autoritatile au si parasitu capital'a, erã generalulu Trochu, a supr'a carui-a sunt indreptati ochii toturorã, a datu ordinu ca, la apropiarea inamiculu, sã se aprinda tote padurile d'in giurulu Parisulu'.

Unu telegramu d'in Parisu, cu datulu 11. sept., spune, cã in departare de una mila de la fortificatiunile Parisulu' s'au aretatu degiã ulani prusesci. Garnison'a d'in Parisu numera in momentulu presinte 220.000 fetiori. — Unu altu telegramu d'in Brussel'a, totu d'in 11. sept., demintiesce tote faimele respandite in tempulu d'in urma, cã maresialulu Bazaine ar' voif sã capituleze. D'in contra se afirma, cã cetatea Metz e bine providiunata, si una asediare sistematica a cetãtii e imposibila. — Unu altu telegramu d'in Parisu, si datatu d'in 10. sept., spune: In Nancy s'a laftu faim'a, cã Bazaine a causatu perderi mari Landwehr-ului sasonu cu ocaziunea ultimei sale erumperi simulatorie spre Pont-à-Mousson. — Scirile d'in Coulomiers spunu, cã in 9. sept. s'au apropiatu de cetãtile Montmirail si Sezanne doue corpuru nemtiesci de armata, constatatoriu fiescecare d'in cãte 10.000 fetiori; comunicatiunea telegrafica e intrerupta la Soisson; inamiculu se apropia de Chaumy.

Se scie cã, la propunerea Dlui I a c o b u B o l o g a, consiliariu in pens. si vice-presiedinte alu Asociatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu, facuta in siedinti'a de la 5 aprilu an. c. a Comitetului numitei Asociatiuni n privinti'a infiintãrei unei Academie romane drepturi pentru provinciile romane d'in Monarci'a austriaca, se esmise una comisiune constatatoria d'in urmatorii dni: B o l o g a, D u n c a consil. gub., D r. N e m e s i u, avocat, D r. R a c u c i u, adv. si C r i s t e a redactorulu „Telegr. Romanu“ pentru a elaborã statutele, dupa cari s'ar' potẽ infiintã d'is'a Academia, si pentru a le substerne Comitetulu spre de-batere, ca asiã si comitetulu sã se propuna Adunãrei generali spre primire.

In urm'a acestoru lucrãri pralabili, se pro-

puse d'in partea comitetului, in sedinta II de la 9 aug. an. c., Adunarii generale a Asociatiunii transilvane urmatoriu proiectu, care fu primitu cu unanimitate si care astepta a fi nu numai primitu ci si realizatu d'in partea tuturor romanilor:

Proiectu.

pentru modalitatea procurarii mijlu-locelor necesarie spre infiintarea si sustinerea unei

Academie romane de drepturi.

CAP. I.

Mijlu-locurile necesarie spre infiintarea si sustinerea acestei academii.

§ 1.

Spre infiintarea si sustinerea academiei romane de drepturi se ceru interesele de la o suma de siese sute mii floreni in moneda austriaca, a supra caroru interese se se pota dispune pentru acestu institutu in fia-care anu, fara de nici o impiedecare.

Se recere deci inainte de tote unu capitalu de siese sute de mii fl. in m. a. locati fructiferu si neatingiveru.

CAP. II.

Sorgintele, d'in care se esa suma acesta receruta.

§ 2.

Sorgintele, d'in care ar' avé se esa sum'a receruta este:

a) Contribuirea fia-carui romanu d'in monarchia austro-ungara.

b) Ajutoriuu statului.

c) Contribuirile ori caroru altoru binefacatori.

CAP. III.

Organele, prin cari, si modulu, dupa care e de a se procurá amentitul capitalu.

§ 3.

Adunarea gen. a Asociatiunii transilvane, pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu va avé.

a) a i pune fia-carui romanu locuitoriu in teritoriulu ei oblegamentulu moralu, de a contribui dupa poteri spre scopulu acest'a;

b) a rogá in contielegere cu Asociatiunea romana d'in Aradu si impreuna cu acesta pre inaltulu regimu pentru esoperarea unei sume potrivite d'in tesaurulu statulu pre sem'a infiintandei si sustinendei academii;

c) a recurá pre celelalte doue Asociatiuni sorori d'in Aradu si Cerneuti, ca si dinsele se lucre asemenea la romanii d'in teritoriile lor, apoi pre cea d'in urma, ca si dinsele se cora ajutoriu spre scopulu acest'a de la regimu;

d) a emite unu apelu cátra toti iubitorii de progresu spiritualu d'in alte staturi, rogandu pre acesti-a, ca se ne vina spre ajutoriu;

e) a impune comitetului seu, ca acel'a nu numai se esecute tote aeestea in tota promptitudine, ci se si lucre dupa cum va aflá mai bine si mai corespundictoriu, d'in tote poteri, atátu nemidiu-locitu, cátu si prin celelalte organe ale Asociatiunii, intrebuintandu tote mijlu-locurile iertate, spre procurarea capitalulu recerutu.

CAP. IV.

Organulu insarcinatu cu primirea si administrarea banilor daruiti.

§ 5.

Comitetulu Asociatiunii romane transilvane d'in Sabiu va avé de a primi bani daruiti si indreptati cátra dinsulu, seu nemidiu-locitu de cátra daruitori, seu mediu-locitu prin organele celelalte ale Asociatiunii, au prin comitetele numiteloru Asociatiuni sorori; va avé de a-i cuietá, de a-i trece si a-i face evidenti intr'unu registru separat; de a-i locá d'in luna in luna spre fructificare pre langa securantia necesaria; de a publicá d'in luna in luna sumele incurse d'impreuna cu numele daruitorilor, si, in fine, de a face aretare despre totalitatea banilor incursi spre scopulu acest'a la fia-care Adunare generala a Asociatiunii.

CAP. V.

Timpulu, candu, loculu, unde, si factori activi, prin cari va fi de a se infiintá si a se sustiené Academia.

§ 5.

Dupa ce se va fi procuratu capitalulu de siese sute de mii fl. v. a., se va aduce la cunosciinta publiculu acesta intemplanre imbucuratoria prin comitetulu Asociatiunii transilvane, si numai decátu se voru face pregatirile necesarie spre infiintarea si sustinerea academiei. Se voru puae adeca tote trei Asociatiunile romane in contielegere, si pre temeulu acestei contielegeri se va conchiamá una adunare generala d'in contribuitori la unu locu anumitu, unde se va luá objectulu acest'a la desbatere, si prin pluralitatea voturilor de $\frac{2}{3}$, se va ficsá timpulu, in care, si se va alege loculu, unde va fi de a se asiediá academi'a, apoi totu asié se voru statorí si regulele necesarie spre sustinerea ei.

CAP. VI.

Modulu contielegerei cu cele doue Asociatiuni sorori.

§ 6.

Tote conclusele aduse in caus'a acesta au de a se impartesi amentiteloru doue Asociatiuni sorori, cerendu-se parerea acelor'a despre ele.

Sabiu, in 17 29 Iuliu 1870.

„Gaz. Tr“

Santu Iacobulu de Campia, 29 aug., 1870.

Domnule Redactoriu!

Congresulu autonomiu alu provinciei metropolitane gr. catolice d'in Transilvania, inca si de presente ocupa spiritele romanilor gr. cat. de pre aici, sperandu de la acela asecurarea esistentiei nostre nu numai religiose ci chiaru si natiunale. Mai alesu dupa-ce natiunea nostra, in urm'a impilatorieloru legi pentru instructiunea publica si organizarea municipieloru, se afla de nou aruncata in barbarele tempuri de inainte de 1848, candu numai aristocratimea formá tier'a si candu bietulu tieranu romanu. nu-i erá iertatu decátu se lucre si prin sudorea faciei sale se sustiena pre spatele sale ingámfat'a aristocratime, fara de a-i fi iertatu bataru a si cugetá la fericirea sa natiunale, fara de a se poté amestecá bataru cátu de pucinu in administratiune si justitia, si fara de a avé bataru celu mai restrinsu dreptu de a controlá faptele si lucrã-

si ce urese d'insulu, — si astu-felu vomu cunosce idealulu si monstrulu seu. . .

Daca vomu studiá poes'a nostra poporala, vomu sci se resfrangemu cu indignatiune incriminatiunile si atacurile strainiloru, indreptate in contra demnitatii poporulu nostru. . .

Am avutu ocaziune s'audu a-dese-ori pre contrarii natiunii nostre, pronuncandu o sentintia forte aspra, o sentintia insultatoria, cá adeca poporulu romanu divinséza in cantecele sale pre haiducii, talharii, lotrii, hotii si banditii cei mai infami. . .

E bine, daca idealulu unui poporu este a se cautá in acestu soi de omeni depravati, — daca eroii sei natiunali sunt numai nesce banditi si asasini: deductiunea ce amu poté face relativu la caracterisarea moralitáti acelu poporu, ni-ar' presintá o icona forte trista, in care amu vedé zugravita decadint'a cea mai oribila a moralulu divin.

Vedeti dara, cá acusatziunea e forte grava, cá-ci conformu acelei-a poporulu romanu este unu. . .

Dar' nu! . . . Eu nu sum capabilu d'a pronuciá acestu cuventu. Limb'a mi-denega serviciulu, sangele-mi ferbe in vine, cá-ci nu-lu credu, cá-ci sum si eu Romanu.

Eu nu-lu credu! . . . A crede acesta insulta terribila, ar' fi unu sacrilegiu. . . ar' fi o crima de lesa-natiune. . . unu pecatu infioratoriu. . .

Eu nu-lu credu, si in acestu momentu solemn, in acesta adunare stralucita, vinu a respinge cu indignatiune acea acusatziune degradatoria, dar' fara temeiu; vinu a o respinge punendu-me chiaru pre acea basa, de pre care ni se face ataculu; vinu a o resfrange in mana cu poes'a nostra poporala. . .

rile deregutoriloru sustienuti prin sudorea lui de d'f'a si noptea.

E afora de tota indoie'la, cá unu congresu beserecescu, prin decisiunile sale salutare, ar fi in stare nu numai a organizá besereca interna si externa si a-o asecurá in contr'a atacuriloru straine, ci chiar si a pune una stavila puternica malitiosei tendintie de magiarisare, carea si-intinde curs'a sa veninosa cu una tactica suprafina, inse pentru ace'a totu-si destulu de observabile. Si tocma acesta mi-se pare cá e si caus'a, cá generosulu nostru ministeriu totu tédalesce, de-si e convinsu cumcá concessiunea*) unui atare congresu e mai pre susu de tota dubitare, e nedisputabile; de-si s'a potutu convinge, cá numai faim'a despre una atare concessiune inca a produsu celea mai viue sentieminte de bucuria in anima fia-carui romanu gr. cat.

Am totu asteptatu dara ca faim'a se devina realitate, amu totu asteptatu, ca propunerea ministeriului se dobendéca inalt'a aprobare; pâna acum'a inse nu ni-a venitu inca nece una incunosciuntie in respectulu acest'a, ba ni vine a crede, cá si acesta a fostu numai una cursa, numai una incercare ademenitoria d'in partea generosulu nostru ministeriu, ca prin acesta, in incurcaturile presente, se castige in partea sa animele capiloru beserecei gr. cat, sperandu dora, cá prin rima mica va poté prinde pescele mare; — lu asigurezu inse, cá s'a insietu, pentrucá d'in memori'a romanulu inca nu s'au stersu, ba in eternu voru fi insemnate cu litere negre, nedroptátile si impilãrile suferite inainte de 48; nu credu dara, cá voru mai fi aplecati a-si sacrificá tote, chiaru si sangele si viet'a, pentru interese straine; nu, pentrucá d'in esperienti'a propria au invetiatu, cumcá nu se mai potu increde nece chiaru in celu mai dechiaratu amicu alu lor, ci cumcá trebe se imbracisizeze cu caldura principiulu: „Ajutate pre tine insu-ti.“

Proiectulu despre organizarea municipieloru, adoptatu in un'a d'in sedintiele camerei trecute, inca a produsu una sensatiune tare neplacuta in animele romaniloru Campeni, si acesta cu atãta mai vértosu, cá-ci dora nicairi in Transilvania nu sunt atãtea dominiuri aristocratice, ca chiaru in acesta nefericita parte a Transilvaniei; nicairi dora suprematia magiara nu va fi atãtu de sentita ca chiaru aici, unde si asta-di membrii intr'adeveru romani, in comitetulu municipalu sunt mai asié de rari ca penele de corbu albu.

Si, intru adeveru, omulu nu se pote mirá de ajunsu de arbitriulu celu atãtu de nemarginitu alu actualulu ministeriu ungurescu, ba e una enigma cu totulu neintieléza, cum se pote, ca unu ministeriu, numitu dealtmintrea respunsabile, — se-si lege portfoliulu seu de adoptarea unui proiectu condamnatu mai de intréga poporatiunea tieroi fara diferentia de natiunalitate, condamnatu de unu numeru insemnatu de cetãti si municipie, ba combatutu chiaru si de unii d'in cei mai devotati aderinti ai sei. — Ministeriulu ungurescu dara numai abuseza cu atributul de „responsabile“, de-ora-ce nu luera conformu dorintieloru tieroi, nu vrea se asculte plangerile natiuniloru, ba, in locu se li alineze dorerile, le mai maresce.

Ne mirãmu, cum de nu prevede acelu ministeriu abisulu spre care conduce nai'a natiunei sale; cum de nu

*) Unde este dreptu, nu poté fi vorba de concessiune. Red.

POESIORA

Cantecele haiducesci.

Discursu cetitu de dmulu Iosifu Vulcanu

in Adunarea de la Naseudu, in 8. aug.

Poes'a poporala e oglind'a sentieminteloru unui poporu. In acesta oglinda se reflecteaza cu o fidelitate admirabila tote nuantiele trasureloru sale caracteristice.

Istoriculu, candu serie istoria unei natiuni, are se consulte si poes'a ei poporale. Ignorandu elu acesta, oper'a sa ar' remané defectuosa, enigmatica si neintieléza.

Artistulu, candu vre se represinte, se zugravesca, cu pena, cu penelulu, seu cu graiulu tipuri originale natiunale, are se se serve de poes'a poporala ca de unu piedestalu, pre care va se innaltie statu'a sa. Desconsiderandu elu acestu piedestalu, oper'a sa ar' fi numai o figura bastarda, lipsita de farmeculu originalitãtii caracteristice, lipsita de o basa solida, si ca atare s'ar' ruiná, insocita de risetele ironice ale publiculu privitoriu.

Daca voimu dara se avemu odata o istoria natiunala completa, — daca dorimu inffiorarea artiloru in directiune natiunala: se nu mai trecemu cu vederea poes'a nostra poporala, ci d'in contra, s'o innaltãm la gradulu ce-i compete in concertulu comoreloru nostre natiunale! Se adunãm d'in tote partile toti tesaurii ei, cari se serve poetiloru, artistiloru si istoriciloru nostri dreptu materialu productivu in lucrãrile lor!

Adunate odata tote margaritariile poesiei nostre poporale, vomu avé printr'insele fotografi'a cea mai fidela a fisionomieii spiritulu poporulu nostru; vomu cunosce sentiemintele lui cele mai secrete; vomu sci ce iubesc

Se studiãmu dara cantecele haiducesci ale poporulu nostru!

Dar' ce este haiduculu?

Asiu poté se respundu pre scurtu la acesta intrebare, si asiu dice numai atãta: haiduculu e spaim'a ciocoiulu!

Dar' trebie se me esplicu mai pre largu. . .

Daca frundiarimu istor'a nostra natiunala, acesta tragedfa scrisa cu sange de Romanu, vedemu cá sortea acestui poporu a fostu a suferi necontenitu in decursu de secolu; si daca d'in sinulu seu s'a ivitu d'in candu in candu si câte unu sore, care i facu lumina pre calea bucuriei, acestu-a a disparutu totu-de-un'a iute, ca noptea ce i succedea se fia cu atãtu mai lunga, cu atãtu mai intunecosa.

Trecura secolu dupa secolu in valurile eternitãtii. Nobil'a ficia a Daciei Traiane imbracá doliulu desperatiunii, si cãnteculu romanceloru d'in Crisian'a scotea la Balcanu unu echo sfasãtoriu. . .

Patria romana semená unui campu plinu de morminte, pre care veneticiu straini intinsera unu dantãiu infernalu. . .

In aceste timpuri de suprema indignatiune, candu toti cei mari se aruncara in bratiile servilismulu degradatoriu, candu Romanulu in patria sa deveni sclavulu strainiloru impilatori, in aceste timpuri de suveniru terribila se ivi cá prin minune d'in candu in candu in sinulu poporulu câte unu individuu, carele nepotendu suportá impilarea umilitoria, parasia societatea omenesca cea infectata de veninulu tirãniei, si se retrageá in codrulu verde, uniculu locu, — unde mai poté se traiesca liberu. . .

Si se retrageá cantandu:

pricepe cumcă conduit'a lui nece decâtu nu e fericitoria; cum de nu s'a potutu inca convinge, că numai de la una infratire adeverata, numai de la impartesirea si a natiuniloru nemagiare in tote beneficiile constitutiunei (salvo jure autonomiae Transilvaniae), depinde fericirea tiei si a natiunileru; si, cum de nu prevede pericululu ce pote proveni d'in resbelulu ce decurge in occidente, daca imperiulu nostru nu va fi tare mai antain in lăintrulu s'eu, si daca natiuniloru, ca neindestulte cu serteu loru de a casa, nu li va veni voi'a de a se bate pentru scopuri si interese loru cu totulu nefolositorie.

Indignatiunea dara pre aici e generale, si totu romanulu a agiunsu la firm'a convictiune, că asta-di mai multu că ori si candu, numai ajutandu-se pre sine insu-si, va poté fi fericitu, ce'a ce se pote vedé si d'in rezultatulu imbucuratori ce l'a seceratu Dlu Protopopu alu Beiu-lui, Georgiu Lazaru, intru compunerea agentureloru pre sem'a Asociatiunei Transilvane, in miculu s'eu Protopopiatu, că-ci până acum i-a successu a aduná preste 100 fl. si e sperare ca, mai alesu dupa-ce voru incepe omenii a imblati, s'eu mai adune pre atáta, care esemplu imitandu lu si cei alalti Dni Protopopi cu tracturi mai estinse, numai d'in 38 Protopopiate d'in Archi-Dieceasa inca sar' poté aduná preste 4000 fl.; dar' apoi si d'in celealalte Diecese?

Una nespusa indignatiune a produsu in animele nostre si unu articlu aparutu in „Concordia“, Nru 54, si subscrisu de „Somesianulu“, carele nu se rusineza a trage la indoie'a sentiulu curatu natiunalu alu inteligentiei romane adunate la Turda; ba si-aroga numai sie-si dreptulu de a reprezentá poporulu si de a vorbi si scrie in numele lui. D'in anonimitatea Dlui corespundinte S... inse, ni-se pare, că dinsulu nu ar vorbi ce'a ce sentiesce, ci că scopulu acelu articlu ar' fi numai speranti'a unei remuneratiuni d'in fondulu secretu, s'eu a vre-unui postu grasu ce pote lu venéza. Vina inse Dlu S... pre Campia, consulte parerile poporului, si chiaru d'in gura lui se va convinge despre nemultumirea lui cu guvernulu magiru; se va convinge, că si poporulu e de parere, cumcă chiaru nece unu guvernulu rusescu nu ar' poté fi cu atáta nedreptate facia cu dinsulu.

I o a n u A l u t a n u,
Preutu romanu.

De langa Cher'la, septemvre 1870

— In favorulu scoleloru popularie. —

Domnule Redactoru!

Sciendu, că cu placere inregistrati in colonele multu pretinutulu diariu „Federatiunea“ ori-ce scire imbucuratori despre inaintarea culturai si literaturai romane, vinu a ve comunicá urmatoriele despre una productiune teatrala „Cuiulu in parete“, comedia in unu actu, de Dlu V. Alesandru, impreunata cu declamatiuni si cantari natiunali, carea s'a tienutu in 27 auustu, ser'a, in sala residentiei e iacopesci d'in Gher'la si la carea am avutu si eu onore a luá parte.

De si tempulu ploiosu a impededu pre multi, s'au adunatu totu-si d'in tote partile, si asié a participatu la acésta representatiune unu publicu inteleginte numerosu

Decātu s'eu me caciulescu,
Mai bine me haiducescu!*)

Codru verde!... Acestu-a erá uniculu adapostu alu poporului, care voia s'eu scape de tiran'a domniloru s'eu... Si codrii eráu plini de omeni pre acele timpuri;
Că orasiu-e leghiona, si numai codru-e crestinu...
In orasiu totu-i sclavia; celu mai micu si celu mai mare,
Toti ca unulu porta lantiuri, toti ca unulu gemu in fiere;

Fia-care slugaresce, si nici unulu nu-e stapanu,
Insu-si Domnulu cu rusine pleca fruntea la paganu!...
Pe candu aici stejariulu langa buruiena cresce,
Dar fia cătu de puternicu, elu pe dina'sa n'o robesce;
Er' selbatecele fiere, ce flamande ratecescu,
Omora serman'a jertfa, pre care mio nimerescu,
Dar' n'o' njuga 'n obacia, ca fier'a cea omenesca,
Care pred'a-i n'o ucide, si n'o ierta s'eu traiesca!*)

Codru verde!... Scutulu suferintieloru poporului,
ta cum te saluta dinsulu:

Multu mi-i doru si multu mi-i sete
S'eu vedu frundi'a 'n codru verde,
S'eu mai stringu vr'o siepte cete!
S'eu vedu er' verdiendu in cale,
S'eu me lasu er' in cea vale
Cu-o parechia de pistole.
Frundi'a 'n codru cătu se tiene,
Toti voinicii traiescu bine!
Era unu altu canteu suna astu-felu:
Siepte ani am haiducitu,
Pre ciocoi am ingrozitu,

*) Tote cantecele citate in acestu studiu, afara de unulu, sunt scose d'in colectiunea dlui Alesandru.

*) „Resvanu si Vidra“ de B. P. Hajden, Edit. III. pg. 53.

de-domni si domne. — Vediui asistandu si pre Rsmulu Domnu canonicu si Rectore seminariule Stefanu Biltiu, unu barbatu veneratu, care cu tota caldur'a imbracisieza literatur'a si cultur'a poporului romanu.

Productiunea se incepu cu declamatiunea: „O Pannorama in visu“, poesia de A. Muresianu, forte nimerita spre acestu scopu, care fu declamata cu multa desteritate de Dlu invetiatoriu Ioanu Boeriu, si a carei-a fine fu urmata de aplause viue. Apoi se infatisia pre scena Domn'a invetiatoresa Maria Zottich, carea des'e italiana, crescuta si educata in acésta limba sorora, sciú declamá cu multa frumsetia si espreiune „Atunci“, poesia de I. Badescu; publiculu ascultatoriu o intrepuae in mai multe renduri cu cele mai viue aplause. — Dupa-ce se mai declamara doue poesie de unu june si o juna romana, a urmatu comedia memorata: „Cuiulu in parete“, jocata de O. invetiatoriu in Gher'la si junele Vasiliu Carpineanu, despre cari cutediu a afirmá, că cu acésta productiune au doveditu pentru prima data destula desteritate in acésta arte. In fine, atrase atentiunea publiculu ascultatoriu una melodia d'in opera italiana „Ernani“, cantata cu multu gustu si sentiementu de D. Marl'a Zottich, carea la dorinti'a publiculu trebui se o repeteze intre aplause sgomotose.

Scopulu acestei productiuni n'a fostu inse numai petrecerea, ci venitulu curatu, — dupa cum intieleseramu: 65 fl. v. a., — se va intrebuintia spre acoperirea lipseloru scolei populare gr. cat. romane d'in Gher'la.

Dupa cum amu auditu, acésta intreprindere se atribue Dluu protopopu Andreiu Antonu, care in mai multe renduri si-a propusu asemenea scopuri salutarie, adunandu sumulitie frumose in folosulu binelui comunu.

Eta esemplulu nobilu, demnu a fi imitatu in tote partile, cu ocaziuni binevenite. S'eu parasimu nepasarea, indiferentismulu, ur'a si discordia; s'eu ne unimu in cugete si sentiemente, conlucrandu pentru prosperarea si marirea natiunei nostre. Numai atáta amu mai dori, celu putinu asta di candu suntemu in gura peritiunei, ca pentru cultivarea invetiatoriloru, pentru prosperarea, infflorirea si inaintarea sigura a scoleloru, s'eu se infintieze cătu mai curundu reuniuni invetiatoresci tractuali, că-ci numai asié vomu poté impleni misiunea nost'a*). Daca fia care romanu inteleginte si-va impleni detorinti'a sa sacra, atunci natiunea nostra, carea de seculi stá ingenunchiata inaintea progresulu altoru natiuni, se va reinaltia. — S'eu alergamu, cu micu cu mare, si s'o asiediamu la locululu ce-i compete, la locululu unde erá odiniora. — S'eu probamu si vomu vedé, că se pote. Unu invetiatoriu romanu.

*) Domnii invetiatori d'in fia-care tractu protopopescu inca potu luá initiativa la infintierea reuniuniloru d'in cestiune. Numai vointia trebue. Noi amu publicatu unu proiectu de statute in a ésta privintia de la zelosulu amicu alu scoleloru populari, care, d'in modestia, se ascunde sub numele Codrus. Dnii invetiatori n'au decâtu s'eu debata si s'eu modifice, dupa trebuintiele loru locali, aceste statute, s'eu, aflandu-le de bune, s'eu le primesca si s'eu se constitue conformu cuprinsulu loru. Numai inceputulu este greu, inse chiaru pentru acésta se potfesece la inceputu una resolutiune firma si una activitate assidua. Copilulu este sub una grige mare a mamei sale in cei 2-3 ani d'antái, inse dupa ace'a ambla de sine. Asié va fi si cu reuniunile invetiatoresci. Red. „Fed.“

Dar pre candu ne luptamu noi,
Au peritu doi intr'o joi,
Si-am remasu eu singurelu,
Ca pre campu unu stejarelu,
Singurelu eu am remasu,
Dar' pe codru nu me lasu.

Cum ar' si poté s'eu se lasu elu de codru, candu:
Numai codruletiulu dragu
Dá dreptate la seracu!

Erau triste acele timpuri, candu poporulu romanu in amareciunea sa cantá astu-felu; erau terribile planurile de resbunare ale refugiatiloru prin codri, — dar' eráu mai ingrozitori acei neomeni, cari prin portarea loru satanica au scosu d'in poporu aceste suspine ale desperatiunii.

Fiantie infernale, cari ati degradatu pre confratii vostri, pre alti omeni ca voi, la rolulu fierelor selbatice, ascultati cu inffiorare acestu canteu:

Pentru-o palma de pamentu
Dilele mi-am datu in ventu.
Ani intregi m'am judecatu,
Si nimicu n'am castigatu!
Eu amblam la judecata,
Copiii-mi plangeau pre vétra,
Nevest'a-mi jacea lasata.
Dare-ar' Domnulu Domnedieu
S'eu fia pre gandulu meu!
Lasá-m'oiu de rezasía,
S'eu apucu in haiducia,
Ca s'eu-mi facu sant'a dreptate;
Cu cea ghioga de pre spate,
S'eu-mi alegu judecatori,
Cei stejari nostrimbatori!

Da, tieranii hmpilati, insultati, tienuti in sclavia in decursu de seculi, erau siliti a se ascunde prin codri,

*(Dlu C. A. Rosetti) plecá era-si d'in Bucuresci in strainetate. Cu câte-va septemane mai inainte aflandu, că toti amicii s'eu — intre acesti-a si marele romanu Ionu Brateanu — sunt arestati si perscutati de guvernulu lui Iepureanu d'in cauza miscarei insemnate de la Ploiesci, se reintorse si Dlu C. A. Rosetti d'in Parisu la Bucuresci, pentru a poté fi s'eu lasa arestatu; inse guvernulu lu lasá liberu. Vediendu acésta Dlu Rosetti, plecá era-si. Faim'a, că guvernulu lui Iepureanu l'ar' fi arestatu la Severinu, se vede a nu fi adeverata, precum ne asigura redactiunea „Romanului“, care ceru in asta privintia lamuriri de la ministrulu de justitia. Ba chiaru si „Press'a“ demintiesce acésta fama. Se dice, că guvernulu lui Iepureanu ar' fi descoperitu, — noi credemu că si-a imaginatu numai, — unu complotu terribile la Jilav'a si că acésta ar' fi caus'a arestarei Dlui C. A. Rosetti cu ocaziunea noiei sale caletorie. Fia cum va fi, inse dupa-ce guvernulu a arestatu până acuma pre una multime d'in cei mai nevinovati si venerabili cetatiani, se pote presupune că are intentiunea d'a arestá intrega natiunea. Apoi cum ar' poté s'eu aiba privilegiu Dlu C. A. Rosetti, care este celu mai activu membru alu natiunei? de almintrea, guvernulu lui Iepureanu este puternicu, că-ci voiesce a aduce in tiera inca si vre-o 10,000 soldati turci, cu ajutorulu caroru-a s'eu mai potsa arestá. Apoi cine va mai poté scapá? Numai atáta e reu pentru Dlu Iepureanu, că unu C. A. Rosetti nece că voiesce s'eu scape. Mare necasu pentru Dlu Iepureanu! Acestu necadiu se si vede d'in esclamatiunea „Press'a“, ca „Domnedieu“ s'eu apere patri'a de „inamicii d'in lăintru.“ Ore „Press'a“ nu intielege sub cuventulu „Domnedieu“ pre cei „50,000 turci?“ Inse s'eu nu profanamu numele lui Ddieu, prin explicatiuni de acésta natura.

*(Unadevisa) a lui Bismarck, dupa capitulatiunea de la Sedan, circula mai prin tote diariule. — Acésta este: „Resbelulu e greu, dar' pacea e si mai grea.“ Bismarck s'a convinsu pote, că nu e asié leane a dictá pacea in Parisu, precum crediuse.

Sciri electrice.

Casael, 7 sept. Lui Napoleonu i se dedera spre dispuetiune cele 10 edificie principale d'in citadela Vilhelmshöhe. In suit'a sa se afla 16 cavaleri si 40 servitori. Intrările citadelei sunt incuiate si pazite de infanteristi.

Florentia, 7. sept. Republic'a francesca s'a recunoscutu degiá aici. Favre dechiará, că Italia este absolvita de conditiunile conventiunei d'in septembrie. Inaintarea trupeloru italiene spre Rom'a s'a sistatu, de ora ce se intentiunea una ultima incercare de impacare cu pap'a pre cale diplomatica prin Ricasoli.

Bucuresci, 2 sept. Domn'a Elisabet'a a nascutu una princesa.

Viena, 8 sept. Se vorbesce, că locutienetoriulu, principule Meunsdorff, si maresialulu tiei,

că-ci numai acolo nu-i mai poteá ajunge cnut'a despotica, — erau siliti a se face — haiduci.

Dar' singuretatea codriloru a desceptatu in sinulu loru unu sentiementu nou: resbunarea.

In noptile viforose, candu vijeli'a urlá cu turbare, candu de groza fulgereloru si tuneteloru fierete selbatice racniau cu spaima, bietii refugiatu si-duceau a minte de parinti, de nevestele, de fratii, de sororile s'eu de copiii loru, si in acele mominte vediendu-se lipsiti de toti ce iubescu, anim'a loru se impleá de o dorere cumplita, si acésta dorere i-siliá necontenitu a pronuncia d'in anima cuventulu: resbunare!

Ori unde ei se uitau, ori incatrâu ei se intorceau, nu vedeau altu-ce-va decâtu obiecte cari li-revocau in memoria nefericirea. De se uitau intr'unu riurelu, acésta li reflectá cu fidelitate fisionom'a loru desperata. De ascultau fremetulu frundiiloru, sioptele zefrului, cantecloru paseriloru; tote, tote li intonau: resbunare!

Si resbunarea nici odata nu e unu svatuitoriu cu sange rece!

Acésta i impingéá s'eu se face — haiduci, s'eu intreprinda câte o gona in contr'a ciocoiloru, pentru ca s'eu pedepesca cumplitu pentru crimele comise in contr'a poporului.

Astu-felu erá haiduculu... Pentru acésta lu-iubescu poporulu, pentru acésta i-eternizeza memori'a in cantecele sale....

S'eu intramu acuma in materia!

S'eu vedemu dara, cari sunt acele cantece, pentru cari se intenteza procesulu de immoralitate in contr'a poporului nostru?

S'eu studiamu cantecele nostre haiducesci!

Éta unulu d'intre cele mai remarcabile: „Mihulu copilulu.“

(Va urmá)

